

EŞİT DEĞERDE İŞ İÇİN ERKEK VE KADIN İŞÇİLER ARASINDA ÜCRET EŞİTLİĞİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME

(EŞİT ÜCRET SÖZLEŞMESİ, 1951) (Sözleşme No.100)

(UÇÖ Genel Konferansı tarafından 29/06/1951 tarihinde kabul edilmiş
ve 23/05/1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir)¹

¹ “Eşit Değerde İş için Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliğine İlişkin Sözleşme” (“Eşit Ücret Sözleşmesi”) (“*Convention concerning Equal Remuneration for Men and Women Workers for Work of Equal Value – Convention No.100*”), Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı tarafından 29/06/1951 tarihinde kabul edilmiş ve 23/05/1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye UÇÖ’nün 100 sayılı Sözleşmesini onaylamak üzere, 13/12/1966 tarih ve 810 sayılı “Eşit Değerde İş için Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında 100 Sayılı Milletlerarası Çalışma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun”u çıkarmıştır, (RG, 22/12/1966, s.12484). Bu Sözleşmenin uygulanması, Bakanlar Kurulunun 14/04/1967 tarih ve 6/8036 sayılı Kararıyla kabul edilmiştir, (RG, 13/06/1967, s.12620). Bakanlar Kurulunun anılan kararına ilişik olarak Sözleşmenin resmi Türkçe çevirisi de yayınlanmıştır. Nihayet, Bakanlar Kurulunun 02/09/1967 tarih ve 6/8729 sayılı kararıyla Sözleşmenin 19/07/1968 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır, (RG, 22/09/1967, s.12706). Türkiye 100 sayılı Sözleşmenin onay belgesini 19/07/1967 tarihinde depo etmiştir. Sözleşme (md.6/3) hükmü uyarınca bu belge Türkiye bakımından 19/07/1968 tarihinden itibaren yürürlük kazanmıştır. Bizim çevirimiz ile Türkçe resmi çeviri arasındaki bazı farklılıklara aşağıdaki dipnotlarında işaret edilmiştir.

“Eşit Ücret Sözleşmesi”nin daha önce tarafımızdan yapılmış Türkçe çevirisi ve İngilizce metni için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **İnsan Hakları Belgeleri/Human Rights Instruments/Cilt IV/Birleşmiş Milletler-Birinci Bölüm**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, sf.239-249 (Türkçe) ve sf.503-509 (İngilizce).

Bu Sözleşme hakkında bilgi ve değerlendirme için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yay, İstanbul, Ekim 2007 (Genişletilmiş 6. baskı), sf.849-850.

Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı,

Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu tarafından Cenevre’de toplanmak üzere çağrılı bulunduğu 6 Haziran 1951 tarihindeki otuz-dördüncü oturumunda bir araya gelerek, ve

Oturum gündeminin yedinci maddesini oluşturan eşit değerde iş için erkek ve kadın işçiler arasında ücret eşitliği ilkesiyle ilgili belli bazı önerileri kabule karar vererek, ve

Bu önerilerin bir uluslararası Sözleşme biçimini alması hususunda kararlı olarak,

Bin dokuz yüz elli bir yılı Haziran ayının işbu yirmi dokuzuncu günü, “Eşit Ücret Sözleşmesi, 1951” olarak adlandırılabilcek aşağıdaki Sözleşmeyi kabul etmiştir:

Madde 1

Bu Sözleşmenin amacı bakımından:

- (a) “Ücret” terimi, işçinin çalıştırılması nedeniyle işveren tarafından işçiye, gerek nakdi/(parasal) gerekse aynî olarak, doğrudan yahut dolaylı şekilde ödenen normal, taban ya da asgari ücret yahut aylık ile her türlü ek ödemeleri² kapsar;
- (b) “Eşit değerde iş için erkek ve kadın işçiler arasında ücret eşitliği” ibaresi, cinsiyete dayanan ayrımcılık yapılmaksızın tespit edilmiş olan ücret düzeylerini/(oranlarını) ifade eder.

² “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.1/a)’da geçen “her türlü ek ödemeleri” (“any additional emoluments whatsoever”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “bütün diğer menfaatleri” şeklinde çevrilmiştir.

Madde 2

1. Her Üye³, ücret düzeylerinin belirlenmesinde cari/(kullanılan) yöntemlere uygun vasıtalarla, eşit değerde iş için erkek ve kadın işçiler arasında ücret eşitliği ilkesinin bütün işçilere uygulanmasını teşvik ve, anılan yöntemlerle uyumlu olduğu ölçüde, temin edecektir.

2. Bu ilke, aşağıdaki vasıtalarla uygulanabilir:

- (a) Ulusal kanunlar yahut (diğer alt) düzenlemeler;⁴
- (b) Kanunen tespit edilmiş ya da tanınmış ücret belirleme düzeni/(mekanizması);
- (c) İşverenler ve işçiler arasındaki toplu sözleşmeler; ya da
- (d) Söz konusu çeşitli vasıtaların birlikte uygulanması.

Madde 3

1. Böyle bir tasarrufun bu Sözleşme hükümlerine işlerlik kazandırmaya yardımcı olacağı hallerde, yapılacak olan çalışma temelinde,⁵ işlerin objektif şekilde değerlendirilmesini teşvik etmek üzere önlemler alınacaktır.

2. Bu değerlendirmede takip edilecek yöntemler, ücret düzeylerini belirlemekle görevli/(sorumlu) makamlarca, yahut, ücret düzeylerinin toplu sözleşmeler yoluyla belirlendiği hallerde, bu toplu sözleşmelerin taraflarınca karara bağlanabilir.

³ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.2/1)’de geçen “Her Üye” (“Each Member”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “her üye” şeklinde çevrilmiştir. Gerek bu normda gerekse izleyen (md.4; 6/3; 7/1,a; 7/3 gibi) çok sayıda maddede yer alan ve tümü orijinalinde büyük harfle başlayan “Üye” sözcükleri bütünüyle özensiz şekilde küçük harfle başlayarak “üye” şeklinde çevrilmiştir. Bunlar basit ayrıntılar değildir; tıpkı “Taraf” yahut “Taraf Devlet” sözcüklerinin büyük harfle başlamasında görüldüğü gibi, UÇÖ sözleşmelerinde de “Üye” sözcüğü teknik anlam ifade etmektedir ve bu nedenle büyük harfle başlamaktadır.

⁴ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.2/2,a)’da geçen “Ulusal kanunlar yahut (diğer alt) düzenlemeler” (“National laws or regulations”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Milli mevzuat” şeklinde çevrilmiştir.

⁵ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.3/1)’de geçen “yapılacak olan çalışma temelinde” (“on the basis of the work to be performed”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “ihtiva ettikleri ameliyeler esas alınmak suretiyle” şeklinde çevrilmiştir.

3. İşçiler arasında, cinsiyet gözetilmeksizin, bu tür objektif değerlendirme suretiyle belirlenmiş olup yapılacak çalışmadaki farklılıklara karşılık gelen farklı ücret düzeyleri,⁶ eşit değerde iş için erkek ve kadın işçiler arasında ücret eşitliği ilkesine aykırı olarak mütalaa edilmeyecektir.

Madde 4

Her Üye, bu Sözleşme hükümlerine işlerlik kazandırmak amacıyla ilgili işveren ve işçi örgütleriyle uygun/(gerekli) olduğu şekilde işbirliği yapacaktır.

Madde 5

Bu Sözleşmenin resmi/(usulüne uygun) onay belgesi, tescil edilmesi/(sicile kaydedilmesi) için Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürüne iletilecektir.

Madde 6

1. Bu Sözleşme sadece, onay belgeleri (Uluslararası Çalışma Bürosu) Genel Müdür(ü) tarafından tescil edilmiş bulunan Uluslararası Çalışma Örgütü Üyeleri bakımından bağlayıcı olacaktır.

2. Bu Sözleşme, iki Üyenin onay belgelerinin Genel Müdür tarafından tescil edilmiş olduğu tarihten on iki ay sonra yürürlüğe girecektir.

3. Bunun/(yürürlüğe girmesinin) ardından, bu Sözleşme, onaylayan herhangi bir Üye bakımından, kendi onay belgesinin tescil edilmiş olduğu tarihten on iki ay sonra yürürlüğe girecektir.

⁶ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.3/3)’te geçen “İşçiler arasında, cinsiyet gözetilmeksizin, bu tür objektif değerlendirme suretiyle belirlenmiş olup yapılacak çalışmadaki farklılıklara karşılık gelen farklı ücret düzeyleri” (“*Differential rates between workers, which correspond, without regard to sex, to differences, as determined by such objective appraisal, in the work to be performed*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride şöyledir: “Bu şekilde objektif bir değerlendirme neticesinde, yapılacak işlerde tespit edilen farklara, cinsiyet gözetilmeksizin tekabül eden, ücret hadleri arasındaki farklar...” Bu çeviri, metnin orijinaline uygun değildir.

Madde 7

1. Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası/(Statüsü) Madde 35 paragraf 2 uyarınca⁷ Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürüne iletilecek olan beyanlar şu hususları gösterecektir/(içerecektir):

- (a) İlgili Üyenin, bu Sözleşme hükümlerini değişiklik yapmaksızın uygulayacağını taahhüt ettiği ülkeler/(topraklar);
- (b) Bu Sözleşme hükümlerini değişiklik yaparak uygulayacağını, söz konusu değişikliklere ilişkin ayrıntıları da belirterek, taahhüt ettiği ülkeler/(topraklar);
- (c) Bu Sözleşmenin uygulanamayacağı ülkeler/(topraklar) ve bu gibi durumlarda Sözleşmenin uygulanamamasının nedenleri;
- (d) Haklarında vereceği kararını, bu hususu ileride ele alana dek saklı tuttuğu ülkeler/(topraklar).

2. Bu Maddenin 1. paragrafının (a) ve (b) bentlerinde anılan taahhütler, onaylamanın bütünleyici/(ayrılmaz) bir parçası sayılacak ve onaylama kuvvetini haiz olacaktır.

3. Herhangi bir Üye, müteakip/(yeni) bir beyanda bulunmak suretiyle her zaman,⁸ bu Maddenin 1. paragrafının (b), (c) ya da (d) bentleri bakımından ilk/(orijinal) beyanıyla koymuş bulunduğu herhangi bir çekinceyi tamamen ya da kısmen kaldırabilir/(iptal edebilir).

4. Herhangi bir Üye, Madde 9 hükümleri uyarınca bu Sözleşmenin feshinin söz konusu olduğu herhangi bir tarihte/(dönemde), daha önceki

⁷ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.7/1)’de göndermesi yapılan Uluslararası Çalışma Örgütü Statüsü (md.35/2) hükmü şöyledir: (alıntılanan hüküm belgenin Türkçe resmi çevirisidir)

“**Madde 35** – (...) 2. Bu Sözleşmeyi onayan her üye, onama keyfiyetinden sonra mümkün olan en kısa zaman zarfında aşağıdaki 4 ve 5 nci fıkralarda bahis mevzuu edilenler dışındaki memleketler hakkında sözleşme hükümlerini ne dereceye kadar uygulamayı taahhüt ettiğini bildiren ve Sözleşmede istenilen bütün bilgileri veren bir beyanını Milletlerarası Çalışma Bürosu Genel Müdürüne gönderecektir.”

⁸ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.7/3)’te geçen “her zaman” (“*at any time*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride atlanmıştır. Aynı hükümde cümledeki sonundaki “kaldırabilir/(iptal edebilir)” (“*cancel*”) sözcüğü ise Türkçe resmi çeviride “vazgeçebilir” şeklinde çevrilmiştir.

herhangi bir beyanındaki şartları/(unsurları) başka herhangi bir bakımdan değiştiren ve belirtebileceği bu gibi ülkelere/(topraklara) ilişkin olarak mevcut durumu belirten bir beyanı Genel Müdüre iletebilir.

Madde 8

1. Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası/(Statüsü) Madde 35 paragraf 4 ve 5 uyarınca⁹ Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdüre iletilen beyanlar, Sözleşme hükümlerinin ilgili ülkede/(toprakta) değişiklik yapılmaksızın mı yoksa değişikliğe tabi tutularak mı uygulanacağı gösterecektir/(belirtecektir); bu beyanda Sözleşme hükümlerinin değişikliklere tabi tutularak uygulanacağı belirtildiği zaman, söz konusu değişikliklere dair ayrıntılar yer alacaktır.

2. İlgili Üye, Üyeler ya da uluslararası makam, müteakip/(yeni) bir beyanda bulunmak suretiyle her zaman¹⁰, daha önceki herhangi bir

⁹ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.8/1)’de göndermesi yapılan Uluslararası Çalışma Örgütü Statüsü (md.35/4 ve 5) hükümleri şöyledir: (alıntılanan hükümler belgenin Türkçe resmi çevirisidir)

“Madde 35

4. Sözleşmede bahis mevzuu olan meseleler anavatan dışı bir memleketteki makamlara mahsus yetki çerçevesi içine girerse bu memleketin Milletlerarası münasebetlerinden sorumlu olan üye, bir kanun neşredilmesi veyahut başka türlü tedbirler alınabilmesi için sözleşmeyi mümkün olan en kısa zaman zarfında adı geçen memleketin hükümeti ile anlaşmış bir halde Sözleşmede mündemiç vecibelerin bu memleket adına kabulüne dair bir beyanatı, Milletlerarası Çalışma Bürosu Genel Müdüre gönderebilecektir.

5. Bu Sözleşmedeki vecibelerin kabulüne dair beyanat,

a) Ortaklaşa otoriteleri altına konulmuş bulunan bir memleket için, iki veya daha fazla Teşkilat üyesi tarafından,

b) Birleşmiş Milletler Andlaşması veya yürürlükte olan herhangi bir başka hüküm gereğince, bir memleketin idaresinden sorumlu olan herhangi bir başka makam tarafından,

Milletlerarası Çalışma Bürosu Genel Müdüre gönderilebilir.”

¹⁰ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.8/2)’de geçen “her zaman” (“at any time”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride atlanmış ve cümlemin sonundaki “geri çekebilir” (“renounce”) sözcüğü ise “vazgeçebilir” şeklinde çevrilmiştir.

beyanında belirtilen herhangi bir değişikliğe başvurma hakkını tamamen ya da kısmen geri çekebilir.

3. İlgili Üye, Üyeler ya da uluslararası makam, Madde 9 hükümleri uyarınca bu Sözleşmenin feshinin söz konusu olduğu herhangi bir tarihte/(dönemde), daha önceki herhangi bir beyanındaki şartları/(unsurları) başka herhangi bir bakımdan değiştiren ve bu Sözleşmenin uygulanması bakımından mevcut durumu belirten bir beyanı Genel Müdüre iletebilir.

Madde 9

1. Bu Sözleşmeyi onaylamış bulunan bir Üye, Sözleşmenin ilk yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on yıllık bir sürenin bitmesinden sonra, tescil edilmesi için Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürlüğüne iletilecek bir işlemde bulunmak suretiyle, işbu Sözleşmeyle bağlı oluşunu feshedebilir. Böyle bir fesih, feshin tescil tarihinden itibaren bir yıl geçmedikçe işlerlik/(yürürlük) kazanmayacaktır.¹¹

2. Bu Sözleşmeyi onaylamış bulunan ve bir üstteki paragrafta anılan on yıllık sürenin bitmesinin ardından bir yıl içinde bu Maddede öngörülen fesih hakkını kullanmayan¹² her Üye, bir başka/(yeniden) on yıllık süre için hukuken bağlı duruma gelecektir ve, bundan sonra, bu Sözleşmeyle bağlı oluşunu her on yıllık dönemin bitiminde bu Maddede öngörülen hükümler çerçevesinde feshedebilir.

Madde 10

1. Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, Uluslararası Çalışma Örgütünün bütün üyelerine, Örgüt Üyeleri tarafından kendisine iletilmiş

¹¹ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.9/1)’in ikinci cümlesi “Böyle bir fesih, feshin tescil tarihinden itibaren bir yıl geçmedikçe işlerlik/(yürürlük) kazanmayacaktır” (“*Such denunciation shall not take effect until one year after the date on which it is registered*”) hükmü, Türkçe resmi çeviride “Fesih, tescil tarihinden ancak bir yıl sonra muteber olacaktır” şeklinde ifade edilmiştir.

¹² “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.9/2)’de geçen “fesih hakkını kullanmayan” (“*which does not,... exercise the right of denunciation*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “feshetmek ihtiyarını kullanmayan” şeklinde ifade edilmiştir. Burada “ihtiyar” sözcüğünün doğrusu “hak”tır.

bütün onaylamaların, beyanların ve fesihlerin tescil edildiğine dair bildirimde bulunacaktır.

2. Genel Müdür, kendisine iletilen ikinci onay belgesinin tescil edildiğine dair Örgüt Üyelerine bildirimde bulunurken, bu Sözleşmenin yürürlüğe gireceği tarih hakkında Örgüt Üyelerinin dikkatini çekecektir.

Madde 11

Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, yukarıdaki Maddelerin hükümlerine uygun olarak tescil etmiş bulunduğu bütün onaylamalara, beyanlara ve fesih işlemlerine ilişkin tam bilgileri, Birleşmiş Milletler Şartı Madde 102 uyarınca¹³ tescil edilmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine iletecektir.

Madde 12

Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu, gerekli görebileceği her zaman bu Sözleşmenin uygulanması hakkındaki bir raporu Genel Konferansa sunacaktır ve bu Sözleşmenin tamamen veya kısmen değiştirilmesi meselesinin Konferans gündemine alınmasının arzuya sayan/(gerekli) olup olmadığı hususunu inceleyecektir.¹⁴

¹³ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.11)’de göndermesi yapılan “Birleşmiş Milletler Şartı” (md.102) hükmü şöyledir:

“Madde 102

1. İşbu Şartın yürürlüğe girmesinden sonra Birleşmiş Milletlerin herhangi bir Üyesi tarafından akdedilen her andlaşma ya da uluslararası anlaşma, mümkün olan en kısa zamanda Sekreterliğe tescil edilecek ve Sekreterlikçe yayınlanacaktır.

2. İşbu Maddenin birinci paragrafı hükümlerine uygun olarak tescil edilmemiş olan bu tür herhangi bir andlaşma ya da uluslararası anlaşmanın taraflarından hiçbirisi, Birleşmiş Milletlerin herhangi bir organı önünde anılan andlaşma ya da anlaşmayı ileri süremez.”

¹⁴ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.12)’nin sonunda geçen “inceleyecektir” (“*shall examine*”) sözcüğü, Türkçe resmi çeviride “karar verecektir” şeklinde çevrilmiştir.

Madde 13

1. Konferans işbu Sözleşmeyi tamamen ya da kısmen değiştiren yeni bir Sözleşme kabul ettiği ve yeni Sözleşme de aksini öngörmediği takdirde:

a) Değişiklik yapan yeni Sözleşmenin bir Üye tarafından onaylanması, yukarıdaki 9. Madde hükümleri dikkate alınmaksızın, değişiklik yapan Sözleşmenin yürürlüğe girmesi koşuluyla ve yürürlüğe gireceği tarihte, işbu Sözleşmenin kendiliğinden/*(ipso jure)* derhal feshi sonucunu doğuracaktır.¹⁵

b) Değişiklik yapan yeni Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işbu Sözleşmenin Üyeler tarafından onaylanmaya açık bulundurulması sona erecektir.

2. Bu Sözleşmeyi onaylayan ve fakat değişiklik yapan Sözleşmeyi onaylamamış bulunan Üyeler bakımından işbu Sözleşme, her halükarda mevcut biçim ve içeriği ile yürürlükte kalmaya devam edecektir.

Madde 14

Bu Sözleşmenin İngilizce ve Fransızca metinleri eşit derecede geçerlidir.

İşbu Sözleşmenin yukarıda asıl/(geçerli) olan metni, Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı tarafından Cenevre’de yapılan otuz-dördüncü oturumu sırasında usulüne uygun biçimde kabul edilmiş ve Haziran 1951’in yirmi dokuzuncu günü ilan edilmiştir.

Ağustos 1951’in işbu ikinci günü ahde vefa ilkesine bağlılıkla imzalarımızı koymuş bulunuyoruz.¹⁶

¹⁵ “Eşit Ücret Sözleşmesi” (md.13/1,a)’da geçen “işbu Sözleşmenin kendiliğinden/*(ipso jure)* derhal feshi sonucunu doğuracaktır” (“*shall ipso jure involve the immediate denunciation of this Convention*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “bu Sözleşmenin derhal ve doğrudan doğruya feshini tazammun eder” şeklinde çevrilmiştir.

¹⁶ “Eşit Ücret Sözleşmesi”nin maddelere ilişkin hükümlerinin ardından gelen son iki paragrafı Türkçe resmi çeviride yer almamaktadır.

